

Adana Halkevi ve Faaliyetleri (1933-1951)

Erdem Çanak^{1,2}

ÖZET

Halkevleri 1932-1951 yılları arasında faaliyet göstermiştir. İnkılapların halka yeteri kadar ulaştırılmadığını veya anlatılmadığını ortaya koyan Serbest Cumhuriyet Fırkası deneyimi ile Menemen Olayı gibi gelişmeler üzerine açılmışlardır. Bununla birlikte Cumhuriyetin ilk yıllarındaki ideolojik ve düşünsel dönüşümün temel aktörlerinden birisi olmaları bakımından da önemlidirler. Zira yurdun dört bir yanında açıldıkları için herkese ulaşma imkânına sahip olmuşlardır. Bu müesseselerden birisi de 24 Şubat 1933 tarihinde açılmış olan Adana Halkevi'dir. Adana Halkevi de halkevlerine yönelik belirlenen hedefler doğrultusunda çalışmalar yapmıştır. Bu bağlamda muhtelif konularda kurslar, anma törenleri, kutlamalar, sergiler, film gösterimleri, temsiller, sportif etkinlikler, konferanslar, konserler, sosyal yardım faaliyetleri ile neşriyat faaliyeti olmak üzere birçok alanda çok sayıda etkinlik gerçekleştirmiştir. Halkevinin bütün bu faaliyetleri, Adana basını ve arşiv belgeleri başta olmak üzere konuyla ilgili yazılmış olan çalışmalardan yararlanılarak kaleme alınmıştır. Yapılan bu çalışmayla birlikte de konuya dair önemli bir eksikliğin giderilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Adana, Çukurova, Halkevleri, Adana Halkevi.

Adana People's House and Its Activities (1933-1951)

ABSTRACT

People's Houses were active between 1932 and 1951. They were established in response to developments such as the experience of the Free Republican Party, which revealed that the reforms had not been sufficiently communicated to the public, and the Menemen Incident. They are also significant as one of the key actors in the ideological and intellectual transformation of the early years of the Republic. Since they were established across the country, they had the opportunity to reach everyone. One of these institutions is the Adana People's House, which was opened on February 24, 1933. The Adana People's House also carried out activities in line with the objectives set for the People's Houses. In this context, it organized numerous activities in many areas, including courses on various topics, commemorative ceremonies, celebrations, exhibitions, film screenings, performances, sporting events, conferences, concerts, social assistance activities, and publishing activities. All of these activities of the People's House were written based on the Adana press archival documents, and other relevant studies. With this study, an important gap in the subject has been filled.

Keywords: Adana, Çukurova, People's Houses, Adana People's House.

¹ İletişim Yazarı: ecanak@cu.edu.tr

² Doç.Dr., Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Adana. ORCID: 0000-0002-7856-3802.

(Makale Gönderim Tarihi: 24.07.2025 / Yayın Tarihi: 30.09.2025)

Doi Numarası: [10.18026/cbayarsos.1749658](https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1749658)

Makale Türü: Araştırma Makalesi

1. GİRİŞ

Atatürk, ülkeyi Yunan işgalinden kurtarıp Cumhuriyeti ilan ettikten sonra muasır medeniyetler seviyesine çıkması için bir dizi inkılap gerçekleştirmiştir. Fakat bu süreçte ortaya çıkan sosyal ve ekonomik sorunlar ile siyasi gelişmeler inkılaplara yönelik eleştirileri artırmıştır. Tek parti iktidarının denetlenememesi ve halktan kopması da eleştirilerin artmasında rol oynamıştır. Bunun üzerine Atatürk, ülkenin içinde bulunduğu durumdan çıkabilmesi ve tek parti iktidarının denetlenebilmesi için bir muhalefet partisinin kurulması gerektiğine kanaat getirmiştir. Bu iş için düşündüğü isim Paris Büyükelçisi Fethi Okyar olmuştur (Soyak, 2005, s. 395). Atatürk ile görüşen Fethi Bey, 12 Ağustos 1930 tarihinde Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı kurmuştur. Ancak Fethi Bey, inkılap karşıtlarının kısa sürede fırkaya yönelmesi üzerine 17 Kasım 1930 tarihinde fırkanın kapatılmasını sağlamıştır (Okyar ve Seyitdanlıoğlu, 1999, s. 62). Aynı günün akşamı uzun süren bir yurt gezisine çıkan Atatürk, gezi sırasında çok partili hayata geçiş ile 1929 Dünya Ekonomik Buhranının yurt genelindeki etkilerini görmek istemiştir (Başar, 1981, s. 21; Çanak, 2016, s. 128-178). Fakat gezi sürerken yaşanan Menemen Olayı inkılâpların halka anlatılması ve benimsetilmesi noktasında yetersiz kaldığını göstermiş, bunun müsebbibi olarak da bu işle görevli olan Türk Ocakları görülmüştür.³ Bu nedenle 1931 yılının ilk günlerinden itibaren ocağın misyonunu tamamladığına ve halkevlerinin kurulacağına dair haberler basında yer almaya başlamıştır. Gezisine devam eden Atatürk ise ziyaret ettiği şehirlerde ocaklara da uğrayarak durumlarını yakından görmüştür. Aydın Türk Ocağı'nda oyun oynayanların aldıkları sayıları eski yazıyla yazması (Güneş, 2005, s. 119-142), Adana ziyareti sırasında Türkçe konuşamayan kişilerin varlığına şahit olması ocaklarla ilgili harekete geçilmesi gerektiğini göstermiştir (Sarınay, 2005, s. 360). Nitekim geziden kısa bir süre sonra olağanüstü kongresini gerçekleştiren Türk Ocakları, CHP'ye katılma kararı almıştır (10 Nisan 1931). Karar üzerine halkevlerinin kurulmasına yönelik çalışmalara hız verilmiş ve özellikle gelişmiş bazı batılı ülkelerin sosyal siyasallaşma örnekleri ilmi olarak tetkik edilmiştir (Hasar, 2024, s. 153). Dünyadaki benzer örneklerin incelenmesini müteakiben de CHP'nin 1931 Mayıs'ındaki Üçüncü Büyük Kongresi'nde halkevlerinin açılmasına karar verilmiştir (Çeçen, 1990, s. 95; Turan, 1996, s. 83-84).⁴ İlk halkevleri 19 Şubat 1932 tarihinde Ankara, Afyon, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, Eminönü (İstanbul), İzmir, Konya, Malatya ve Samsun'da açılırken kapatıldıkları 1951 yılı itibarıyla de sayıları 478'e ulaşmıştır (Özacun, 1996, s. 91; Yeşilkaya, 2009, s. 113). Yurt genelinde açılmış olan halkevlerinden birisi de Adana Halkevi'dir. Bu çalışmada Adana Halkevi ve faaliyetleri ele alınmıştır.

2. ADANA HALKEVİ'NİN AÇILMASI

1932 yılında halkevi açılan şehirlerin içinde Adana'nın bulunmaması şehirde büyük bir memnuniyetsizlik yaratarak yerel basın tarafından eleştiriyle karşılanmıştır (Türk Sözü, 28

³ Türk Ocaklarının kapatılmasında siyasi, iktisadi ve içtimai olmak üzere birçok iç ve dış faktör etkili olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Hasar, 2020, s. 619-648).

⁴ Türkiye Cumhuriyeti'nin adeta başarılı bir ideolojik aygıtı olan halkevlerine benzer kurumlar birçok ülke tarafından oluşturulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Althusser, 2019; Hasar, 2024, s. 151-172).

Kânunuevvel 1931). Fakat kısa bir süre sonra Yeni Adana Gazetesi'nde Halkevi'nin yakında açılacağına dair bir haber yer almıştır. Ancak 24 Haziran'da halkevi açılacak olan şehirler açıklandığında da Adana'nın olmadığı görülmüştür (Türk Sözü, 8 Haziran 1932; 22 Haziran 1932). 1933 yılına gelindiğinde ise halkevinin kısa süre içerisinde açılacağına dair haberler Adana basınında tekrar yer almaya başlamıştır (Yeni Adana, 7 Şubat 1933). CHP Umumi Kâtipliği de yapmış olduğu açıklamayla halkevlerinin açılış yıldönümü olan 19 Şubat'ta Adana Halkevi'nin açılacağını ilan etmiştir. Bunun üzerine bir heyet oluşturularak çalışmalarına başlanmıştır.

6 Şubat günü toplanan CHP heyeti, vilayet heyeti azasından ve Trahom Mücadele Reisi Doktor Kâşif Ömer Bey'i ittifakla Halkevi reisi olarak seçmiştir (Türk Sözü, 7 Şubat 1933; Yeni Adana, 8 Şubat 1933). Hazırlıkların tamamlanmasıyla birlikte de açılışın yapılacağı 19 Şubat günü beklenmeye başlanmıştır (Yeni Adana, 23 Şubat 1933). Ancak CHP Umumi Kâtipliği, açılışın daha coşkulu ve görkemli olması için çalışma günü olan 19 Şubat'tan tatil günü olan 24 Şubat'a ertelemiştir (Türk Sözü, 14 Şubat 1933; 21 Şubat 1933). İstiklal Marşı'nın okunmasıyla başlayan törende, nutuklar atılmış, şiirler okunmuş ve geçit töreni yapılarak *Mete* temsili sahnelenmiştir. Ayrıca Atatürk başta olmak üzere Başvekil İsmet Paşa'ya ve CHP Umumi Kâtipliğine teşekkür telgrafı çekilmiştir (Türk Sözü, 26 Şubat 1933).

Halkevinin açılmasından büyük memnuniyet duyan Adanalılar, bu memnuniyetlerini halkevine üye olarak da göstermiştir. Nitekim 1933 Mart'ında 2.334 olan üye sayısı (Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası, 1934, s. 82-115), 1934 yılında 2.658'e (Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası, 1935, s. 134-187), 1935 yılında 2.864'e (Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası, 1936, s. 122-187), 1937 yılında da 2.899'a yükselmiştir (1937 Yıldönümü Broşürü Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı?, 1938, s. 24).

3. ADANA HALKEVİ'NİN BİNASI

Adana Halkevi, CHP tarafından da kullanılan Ulus Parkı civarındaki eski Türk Ocağı binasında faaliyete geçmiştir. Fakat kısa bir süre sonra binanın yetersiz gelmesi üzerine ek yapılması zarureti hâsıl olunca Vali Mümtaz Bey başkanlığında bir komisyon kurulmuştur (1933). Binanın nehir tarafına ek yapılmasına karar verilmesi üzerine de 1933 Haziran'ında ihaleye çıkılmıştır (Yeni Adana, 5 Temmuz 1933). İhale sürecinin tamamlanmasıyla birlikte yapımına başlanan bina⁵, 29 Ekim 1933 günü hizmete açılmıştır (Türk Sözü, 29 Teşrinievvel 1933; Yeni Adana, 31 Teşrinievvel 1933). Ancak Halkevi ile Parti binayı birlikte kullandığı için yapılan ek kısım çözüm olmamıştır. Sorunu kalıcı olarak çözmek adına Parti için müstakil bir bina inşa ettirilmeye karar verilirken, mevcut binanın da Halkevine verileceği açıklanmıştır (Yeni Adana, 8 Haziran 1934). Fakat açıklananın aksine odaların bir kısmının yer sorunu yaşayan kuruluşlara tahsis edilmesinin yanı sıra (Türk Sözü, 8 Sonteshin 1935), Halkevinin artan faaliyetlerinden dolayı bina yetersiz gelmeye

⁵ Halkevi bu süreçte okuma odasının üst kısmındaki salona taşınmıştır (Yeni Adana, 12 Temmuz 1933).

başlamıştır. Bunun üzerine Halkevine de müstakil bir bina inşa ettirilmeye karar verilerek, Asfalt Cadde üzerinde yer alan bir arsa satın alınmıştır (Türk Sözü, 15 Teşrinisani 1936). Bina projesi safhasının tamamlanmasıyla birlikte inşaata nezaret etmek ve süreci yönetmek üzere bir komite kurulmuştur (Türk Sözü, 19 Teşrinievvel 1937; Yeni Adana, 23 Şubat 1938). 27 Temmuz 1938 günü gerçekleştirilen temel atma töreniyle birlikte binanın inşasına başlanmış (Yeni Adana, 27 Temmuz 1938; Türk Sözü, 28 Temmuz 1938; Seyhan, 1938, s. 159; Adana Halkevi, 1938, s. 16), 28 Ekim 1940 günü de resmi açılışı yapılmıştır (Yeni Adana, 25 Teşrinievvel 1940). Ancak sinema, tiyatro, sahne ile konferans salonunun inşa süreci devam etmiştir (Türk Sözü, 13 Mart 1942). Buna rağmen bina, kısa sürede şehirdeki sosyal ve kültürel faaliyetlerin yapıldığı en önemli merkez haline gelmiştir.

4. ADANA HALKEVİ'NİN ŞUBELERİ VE FAALİYETLERİ

Halkevleri, bütün faaliyetlerini bünyelerinde teşekkül eden ve farklı alanlarda faaliyet gösteren dokuz şube aracılığıyla gerçekleştirmişlerdir. Bir yerde halkevi açılabilmesi için de ilk etapta en az üç şubenin açılması gerekmiştir (CHF Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s. 6). Adana Halkevi ise bütün şubeleriyle birlikte faaliyete geçmiştir. Bu şubeler ile faaliyetleri ise şu şekilde olmuştur.

4.1. Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi

Türk dili, edebiyatı ve tarihiyle ilgili çalışmalar yapan şube, öncelikle Tarama Dergisi'ndeki kelimeleri tetkik ederek topladığı Türkçe kelimelerle birlikte Türk Dili Tetkik Cemiyeti'ne göndermiş (Akgünler, 2 Mart 1935), yabancı kelime kullanımının önüne geçmek ve öğrencilere dağıtmak üzere öz Türkçe bir kitapçık hazırlamış, Türkçe konuşulmayan köylerde görev yapan öğretmenlere Türkçe konuşulmasına dair telkinlerde bulunup şehrin muhtelif yerlerine öğüt verici levhalar asmış, çeşitli konularda muhtelif konferanslar düzenlemiş, Arapça konuşulan Hadırlı da Türkçe kursu açmış, mağaza ve dükkân adlarının Türkçeleştirilmesi için şehrin uygun yerlerine levhalar asıp Türklükle alakası olmayan yer adlarının Türkçeleştirilmesi için çalışma grubu kurmuştur. Çalışma sonunda öz Türkçe olmadığı tespit edilen 31 köy adının değiştirilmesi için Umumi Meclise çağrıda bulunmuştur. Bunların yanı sıra milli günlere yönelik kutlama programı ile Türk tarihi ve edebiyatı açısından önemli isimlere yönelik anma programları hazırlamıştır (Adana Halkevi, 1938, s. 23-24)

Dil Kurultaylarına zaman zaman temsilci gönderen şube, bölge kültürüne ve tarihine katkı sağlamak adına *12 Yılın Kültürü* isimli bir broşür ile *5 İkinci Kânun* isimli bir kitap hazırlamıştır. Yeni yetişen nesle Kurtuluş Bayramı'nı daha iyi anlatabilmek için de broşür ile kitabı bastırarak 1935 yılındaki kutlamalar sırasında ilkökul öğrencilerine dağıtmıştır (Akgünler, 2 Aralık 1935). Bu çalışmasından da anlaşıldığı üzere yurt sevgisinin gelişmesine önem veren şube, bunun yolunun insanların yaşadığı yeri tanımasından geçtiğini düşünerek bölgeyi tanıma amaçlı geziler düzenlemiştir. Bu gezilere örnek olarak Korikos Harabelerini tetkik etmek üzere gidilen 1946 Temmuzundaki Silifke gezisi verilebilir (Çukurova, Ağustos 1946).

Konferanslar genelde Halkevinde gerçekleştirilmekle birlikte zaman zaman kahvehane gibi yerlerde de yapılmıştır. Böylece bilhassa Halkevine gelmeyen insanlara daha kolay ulaşabilmiştir. Halk da bu etkinliklere yoğun ilgi göstermiş olup çoğu zaman oturacak yer sorunu yaşanmıştır. Bunun üzerine hem yer sorununu çözmek hem de daha çok kişinin etkinliklerden yararlanmasını sağlamak için şehrin muhtelif noktalarına hoparlör yerleştirilmiştir (Akgünler, 2 Aralık 1935). Konuşma konusu seçilirken de halkın yurt, inkılap, sağlık, hukuk ve tarih bilgilerini artırmanın yanı sıra milli duygularını canlı tutacak konuların seçilmesine özen gösterilmiştir. Ayrıca Milli Mücadele başta olmak üzere Adana ve Türk tarihi açısından önemli olan günler ile edebi ve tarihi şahsiyetlerle ilgili olarak da kutlama ve anma törenleri düzenlenmiştir (Bozkurt Çanak, 2021, s. 75-92).

Şubenin tarih alanındaki en dikkat çekici çalışması Adana'nın Milli Mücadele tarihini yazma/yazdırma teşebbüsüdür. Bunun için öncelikle bir heyet seçmiştir (Seyhan, 1938, s. 159). 2 Mayıs 1934 tarihli toplantısında eserin azami bir yılda yazılması yönünde karar alan heyet, öncelikle Milli Mücadele'ye dair belgeler ile mücadelede kahramanlık gösterenlerin fotoğraflarını ve hatıralarını toplamış, bunun için de her sayfasında bir soru bulunan *Adana Kurtuluş Sorguları* adlı bir kitapçık bastırmıştır. Bu kitapçık, Milli Mücadele'ye katılan kişilere dağıtılarak toplanacak cevaplar ile Milli Müdafaa Vekâletinden elde edilecek bilgilerle derlenerek kurtuluşun tarihinin yazılması planlanmıştır. Çalışmalar neticesinde 1936 yılına kadar 186 sayfa hatıra, 62 fotoğraf ve 34 vesika, 1937 yılında ise 162 sayfa hatıra ile 15'er tane vesika ve fotoğraf derlenmiştir (Adana Halkevi, 1938, s. 59). Ancak böyle bir eserin yazıldığına dair herhangi bir bilgiye tesadüf edilmemiştir. Bununla birlikte 1935 yılında Adana şehir tarihini yazmak üzere harekete geçilmiştir. Fakat 1943 yılında basında yer alan ve şehrin tarihinin yazılmasına yakında başlanacağına dair haberdan bu teşebbüsten de bir sonuç alınmadığı anlaşılmaktadır (Yeni Adana, 7 Mayıs 1943).

Şube, zaman zaman diğer şubeler yararına etkinlikler düzenlediği⁶ gibi bu şubelerle birlikte faaliyetler de gerçekleştirmiştir. Bunlara örnek olarak Dershaneler ve Kurslar Şubesi ile birlikte Türkçe konuşamayanlara yönelik olarak Türk dili ve tarihi içerikli konferanslar düzenlemiş (Akgünler, 2 Aralık 1935), 1937 Nisan'ında da Ar Şubesi üyeleriyle birlikte Ceyhan Halkevi'ne gidilmiştir (Türk Sözü, 13 Nisan 1937).

4.2. Güzel Sanatlar Şubesi

Güzel sanatlara olan ilgiyi artırmaya çalışan şube, öncelikle koro, bando ve orkestra kurmak için harekete geçmiştir. Ancak Halkevi binası fiziki açıdan müsait olmadığı için 1933 yılı sonuna kadar dikkate değer bir faaliyeti olmamıştır. İlk önemli faaliyeti Cumhuriyet Marşı'nın öğretilmesi ile halk arasında söylenen türkülerin ve marşların tespitine yönelik çalışmaları olmuştur (Görüşler, Şubat 1941). 1933 yılı sonunda da bir koro kurmak üzere çalışmalara başlamıştır (Türk Sözü, 27 Teşrinisani 1933; Yeni Adana, 7 Kânunuevvel 1933; Adana Halkevi, 1938, s. 20). Öğretmenlerin yanı sıra yirmiye yakın

⁶ Buna örnek olarak 14 Eylül 1946 günü Sosyal Yardım Şubesi, 5 Ekim 1946 günü Adana Kız ve Erkek Lisesi'nden Yetişenler Cemiyeti yararına düzenlenen gardenpartiler verilebilir (Çukurova, Kasım 1946).

çocuğun katıldığı koro, pazar günleri Halkevinde nota ve solfej çalışması yapmıştır (Türk Sözü, 29 Kânunuevvel 1933; Adana Halkevi, 1938, s. 20).

1934 yılı sonunda orkestra kurmak için harekete geçen şube⁷, İstanbul'dan çeşitli enstrümanlar almıştır.⁸ 9 Aralık 1934 tarihinde çalışmalarına başlayan orkestra, konserler vermiş⁹, belirli saatlerde hoparlörle müzik yayını yapmış, önemli gün ve geceler ile çaylı toplantılara katılmış, caz takımı da suare ve balolara destek vererek etkinliklerin daha canlı geçmesini sağlamıştır. Şube, 1934 yılı sonunda bir de bando kurmuştur (Türk Sözü, 9 Nisan 1936). Etkinlikler yoluyla bir taraftan halkın müzik zevkinin gelişmesi için çaba gösterilirken bir taraftan da milli bayramlar ile sportif müsabakaların daha coşkulu geçmesi sağlanmıştır (Seyhan, 1938, s. 160). Ancak İkinci Dünya Savaşı yıllarında eleman sıkıntısı yaşamıştır. Sorunu çözmek için gazetelere ilan verilmesine rağmen netice alınamamıştır (Yeni Adana, 22 Haziran 1943; Türk Sözü, 25 Haziran 1943). Bu sorun çok partili hayata geçişle başlayan halkevlerinin geleceğine yönelik tartışmalar sırasında da sürmüştür. Bu durum halkevlerine yönelik ilginin azalmasını göstermesi bakımından önemlidir.

Musiki alanındaki çalışmaları bağlamında konferanslar¹⁰, konserler ve musiki geceleri tertiplenmiş, önemli musiki bilginlerine dair çeşitli etkinlikler düzenlenmiş, akşamları halkevi bahçesinde plak yayını yapılmış, zaman zaman da İstanbul'dan getirtilen plaklar çalınmıştır. Ayrıca halk türkülerini derlemeye yönelik olarak da Karacaoğlan günü için şehre gelen âşıkların söylediği parça ve koşmalar notaya alınmıştır (Akgünler, 9 Mayıs 1935).

Adana Halkevi müzikle ilgili çalışmaları sırasında, Halkevleri Merkez Heyeti'nin 1939 Haziran'ında gönderdiği, halkevlerinin garp musikisini yayma konusundaki rolüne dikkat çekerek alaturka musiki adını taşıyan dejenere olmuş musikinın halkevlerinde yeri olmadığını dile getiren tamime uymuştur. Bu doğrultuda akordeon, saksafon, mandolin, keman ve piyano kursu açmıştır (Seyhan, 1938, s. 159). Ayrıca Müze ve Sergi Şubesi ile resim ve fotoğrafçılık kursu açmış, yapılan eserler de kurs bitiminde düzenlenen sergilerde teşhir edilmiştir. Halkın yoğun ilgi gösterdiği sergileri binlerce kişi ziyaret etmiştir. Örneğin 1940 Mart'ında açılan resim ve fotoğraf sergisini 5.092 kişi ziyaret etmiştir (Görüşler, Şubat-Mart 1940). Bunun yanı sıra farklı kurumlarla da iş birliği yaparak resim, karikatür ve yerli malları sergisi açmıştır (Görüşler, 1 Haziran 1937; Birinci Teşrin 1937; Birinci Kânun 1937).

Halk arasında kültür aktarımı konusundaki önemi nedeniyle sinemaya özel ilgi gösteren şube, 1935 yılında sesli bir sinema makinesi almak üzere harekete geçmiştir. Portatif

⁷ Şubenin faaliyetlerinin artmasında Seyhan Musiki Yurdu'nun 1934 Eylül'ünde şubeye katılması da etkili olmuştur (Türk Sözü, 1 Teşrinievvel 1934).

⁸ 1 viyolonsel, 1 flüt ve piyano ile 3 kemandan oluşan orkestraya ilave olarak 1 gitar, 2 mandolin ile 4 keman alınmıştır (Adana Halkevi, 1938, s. 20-21).

⁹ İlk konserini 27 Aralık 1934 (Türk Sözü, 28 Birincicanun 1934), ikinci konserini 31 Ocak 1935 günü vermiştir (Akgünler, 2 Şubat 1935).

¹⁰ Şube, 1936 yılında musiki konferansları düzenleme kararı alarak bu doğrultuda etkinlikler düzenlemiştir (Türk Sözü, 20 Şubat 1936; 23 Şubat 1936; 19 Teşrinisani 1937; Görüşler, Mart 1938; Adana Halkevi, 1938, s. 68).

olacağı açıklanan makinenin, köy ve kasabalarda da rahatlıkla kullanılacağı dile getirilmiştir. Makinenin alınmasıyla birlikte daha önce kayda alınan Halkevinin merasimleri ile temin edilmiş olan sağlık, çocuk bakımı, spor, tarihi ve ziraai konularda temin edilmiş olan muhtelif filmler ücretsiz olarak gösterilmiş, gösterimlerin gördüğü ilgi üzerine de yeni bir sinema salonu inşa edilmiştir (Türk Sözü, 19 Mayıs 1936).

Güzel Sanatlar Şubesi de zaman zaman diğer şubelerle birlikte etkinlik düzenlemiştir. Örneğin Dil, Edebiyat ve Tarih şubesiyle birlikte 10 Nisan 1937 günü Ceyhan'a (Yeni Adana, 10 Nisan 1937; Türk Sözü, 13 Nisan 1937; Adana Halkevi, 1938, s. 59), 1940 yılındaki 30 Ağustos Zafer Bayramı kutlamalarına katılmak üzere Ceyhan ve Osmaniye'ye (Yeni Adana, 2 Eylül 1940), Temsil ve Köycülük şubesiyle de 17 Ağustos 1941 günü Kürkçüler köyüne gitmiştir (Türk Sözü, 14 Ağustos 1941).

4.3. Temsil Şubesi

Tiyatro sevgisini ve zevkini kökleştirmeye çalışan şube, tiyatroya meyilli ve kabiliyetli gençleri toplayarak temsiller hazırlamış, hazırladığı temsillerle de cumhuriyet değerlerini aşlamaya çalışmıştır. Temsiller, okur-yazar oranının düşük olmasının etkisiyle döneminin en etkili sözlü propaganda aracı olduğundan daha çok kişinin izlemesi için defalarca sahnelenmiştir. Oynanacak oyunlara ise CHP Genel Sekreterliği karar vermiştir (Çanak, 2022, s. 18).¹¹

Şubenin kurduğu tiyatro, 1933 yılında *Gençler Temaşa Grubu'nun* (Yeni Adana, 19 Kânunuevvel 1933), 1934 yılında ise *Gençler Temsil Mahfeli'nin* katılımıyla (Yeni Adana, 27 Ağustos 1934) şehirdeki tiyatro faaliyetlerinin merkezi haline gelmiştir. Bunun da etkisiyle çalışmalarını daha rahat yapabilmek için 1934 yılı sonunda kiralanan daha geniş bir binaya taşınmış (Türk Sözü, 17 Birincikanun 1934), 1939 yazında da Halkevinin bahçesine yazlık sahne yaptırmıştır (Yeni Adana, 29 Temmuz 1939). İnşası tamamlanan Halkevi binasına taşınmasıyla da modern bir çalışma ortamı ile sahneye kavuşmuştur. Bu gelişme izleyici sayısına da olumlu yansımıştır. Zira 1938 yılına kadar 46.000 kişinin izlediği 75 temsil verilmişken (Seyhan, 1938, s. 160), 9 Eylül 1943 tarihine kadar olan sürede 105.000 kişinin izlediği 147 temsil ile 77.000 kişinin izlediği 87 film gösterimi gerçekleştirmiştir (Türk Sözü, 9 Eylül 1943). Şartların uygun olmadığı yerlerde oyun oynanmak için de bir tane gezici sahne yaptırmıştır. Oyunların sahnelenmesi sürecinde yaşanan en önemli sorunlardan birisi de kadın üye sayısının azlığı olmuştur. Bundan dolayı ilk temsillerdeki kadın rollerini erkekler oynamak zorunda kalmıştır. Ancak ilerleyen süreçte kadın üye sayısının artmasıyla birlikte bu sorun da ortadan kalkmıştır (Akgünler, 2 Şubat 1935).

Atatürk'ün Adana'ya ilk gelişinin yıldönümü, 23 Nisan, 19 Mayıs ve 29 Ekim gibi önemli günlerde de çeşitli oyunlar sahnelenmiştir. Ayrıca Kızılay, Seyhan Gençlik Kulübü,

¹¹ 1932 yılında 6 olan önerilen piyes sayısı, 1935 yılı başında 15'e, ağustos ayında ise 28'e çıkmıştır. 1940 Şubat'ında ise o döneme kadar gönderilmiş olan listeler iptal edilerek 36 piyesten oluşan yeni bir liste tavsiye edilmiştir (Malkoç, 2009, s. 46-47).

Erzincanlı depremzedeler, Seyhanspor Gençlik Kulübü, Avcılık ve Atıcılık Kulübü, CHP Ocakları, Türk Hava Kurumu, Halkevi Sosyal Yardım Şubesi'nin yanı sıra Çukurova şehitleri için inşa edilecek olan anıt için harcanmak üzere de çeşitli temsiller gerçekleştirmiştir (Türk Sözü, 4 Şubat 1948). Temsiller, şehir merkezinin yanı sıra Baklalı, Hadırlı, Gerdan, İncirlik, Misis, Kürkçüler ve Karayusuflu köyleri ile Ceyhan, Dört Yol, Osmaniye ve Kozan gibi kazalar ile Tarsus, Mersin, Niğde ve Konya gibi komşu kaza ve vilayetlerde de zaman zaman sahnelenmiştir. Ayrıca halkevleri tarafından düzenlenen turne kapsamında İskenderun, Antakya, Diyarbakır ve Mardin'e gidilmiştir (Türk Sözü, 23 Şubat 1941). Bunun yanı sıra temsil vermek üzere şehre gelen halkevleri ile tiyatro grupları da olmuştur.¹²

Şubenin sahnelediği oyunlara Yarım Osman, Köyün Namusu, Ödenen Borç, Şeriye Mahkemesi, Beyaz Kahraman, Himmetin Oğlu, Kör, Mete, Hasbahçe, İstiklal, Yabancı, Çoban, Ana, Hülleci, Mavi Yıldırım, İtaat İlâmı, Zehirli Kucak, Uçurum, Çapanoğlu, Yaşayan Ölü, Fermanlı Deli Hazretleri, Kanun Adamı, Tavsiye Mektupları, Sancağın Şerefî, Vazife, Bir Yağmur Gecesi, Para Delisi, Uzun Mehmet, Fedakârlık, Kafa Tamircisi, Bir Doktorun Ödevi, Bir Millet Uyanıyor, İnsan Sarrafı, Beyaz Baykuş, Çakır Ali, Gömdüğüm O Cihan, Hastalık Hastası ve İhtiyar Kız örnek olarak verilebilir (Tekerek, 2005, s. 22).

4.4. Spor Şubesi

Halkevleri, gençleri zararlı alışkanlıklardan ve kahve köşelerinden kurtararak sağlıklı bireyler olarak yetişmeleri için spora önem vermiştir. Bu konuda cirit, bisiklet¹³, futbol¹⁴, atıcılık¹⁵, atletizm ve tenis gibi spor dalları öne çıkmıştır. Ayrıca bambu kamışı, gülle ve disk alınarak bu dallarda da sporcular yetiştirilmeye çalışılmış, çalışmaların uygun şartlarda yapılabilmesi için de Belediyeye müracaat ederek stadyumun şubeye devredilmesi istenmiştir. Fakat stadyum kiraya verildiği için talep kabul görmemiştir. Şehrin kaynaklarını daha verimli kullanmak adına da spor kulüpleri Halkevi çatısı altında toplanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda Seyhan Spor ile Adana Spor kulüplerinin birleşmesi sağlanmıştır (Akgünler, 5 Sonkânun 1935).

Bireyleri spor hareketleri ve beden terbiyesi konusunda bilgilendirmek amacıyla konferanslar düzenleyerek ücretsiz spor filmleri göstermiştir (Bozkurt Çanak, 2020, s. 26). Ayrıca 1935 Nisan'ında bir de spor gecesi organize etmek istemiştir. Geceye dair basına yansıyan bir haber olmamakla birlikte 5 Nisan 1936 günü Adana ve Mersin halkevleri

¹² Örneğin Elazığ Halkevi Temsil Şubesi üyeleri 1936 Temmuzunda, Ankara Halkevi Temsil Şubesi üyeleri ise 1939 Nisanında gelerek çeşitli oyunlar sahnelemiştir (Türk Sözü, 10 Temmuz 1936; 4 Mart 1938; 2 Mart 1939; 27 Nisan 1939; 29 Nisan 1939; Yeni Adana, 29 Eylül 1949; 7 Ekim 1949).

¹³ Bölgenin coğrafi yapısının etkisiyle gelişen spor dallarındandır. Cumhuriyet Bayramı ve Halkevlerinin açılış yıldönümü gibi günlerde gerçekleştirilen etkinliklerin dışında (Türk Sözü, 25 Şubat 1941; 23 Eylül 1941) zaman zaman ödüllü yarışlar düzenlenmiştir (Görüşler, 2. Kanun 1938).

¹⁴ Gelişmesinde spor kulüplerin yanı sıra okullar arasında düzenlenen ödüllü turnuvaların büyük katkısı olmuştur (Türk Sözü, 20 Şubat 1935; 24 Şubat 1935; 24 Kasım 1946; 1 Aralık 1946; 8 Aralık 1946).

¹⁵ Atıcılık dalındaki etkinliklere örnek olarak çifte ile güvercine atış yarışmaları ile atış talimleri verilebilir (Türk Sözü, 24 Şubat 1935; 21 Ocak 1948; 8 Şubat 1948).

tarafından *Spor Bayramı* adıyla bir etkinlik gerçekleştirilmiştir. Stadyumda yapılan etkinliğe komşu şehirlerdeki kulüpler ile sporcular katılmıştır (Yeni Adana, 7 Nisan 1936; Adana Halkevi, 1938, s. 53).

Birçok spor dalında çalışma yürütülmekle birlikte bazıları daha fazla öne çıkmıştır. Bunlardan birisi de cirittir. Bu dalla ilgili olarak ilk etapta Demirköprü civarında bulunan alan oyun oynanabilecek hale getirilmiş, oyunun kurallarına uygun bir şekilde oynanması için de *Cirit Oyununun Kuralları* adlı bir kitapçık yayınlanmıştır (Cirit Oyununun Kuralları, 1935). Ayrıca havanın güzel olduğu bahar ve kış aylarının muayyen günlerinde köylülerin de iştirakiyle çeşitli yarışların yanı sıra 5 Ocak, 19 Şubat ve 29 Ekim gibi özel günlerde gösteri amaçlı yarışmalar yapılmıştır (Akgünler, 23 Şubat 1936).

Sportif faaliyetleri mevsimsel faktörlerden dolayı her zaman aynı ilgiyi görmemiş, dönemsel olarak bazıları öne çıkarken bazıları geri planda kalmıştır. Örneğin sıcakların arttığı yaz aylarında cirit ile futbolun yerini yüzme ve tenis almıştır. Bunlardan tenisin gelişmesi için Halkevinin bahçesine bir tane saha yaptırılmış, sahanın yetersiz kalması üzerine de Belediyeye müracaat edilerek stadyuma bir tenis sahası yaptırılmak istenmiştir. Hatta zaman zaman turnuva da organize edilmiştir (Türk Sözü, 5 Kânunuevvel 1936; 19 Şubat 1938; 18 Şubat 1940; 26 Temmuz 1946; 25 Temmuz 1947; Adana Halkevi, 1938, s. 68). Yüzme sporunun gelişmesinde Seyhan Nehri önemli rol oynamıştır. Fakat yüzücülerin kulüplere bağlı olarak çalışmalarını sürdürmesinden dolayı bu dalda dikkat çekici bir başarı elde edilememişse de gerçekleştirilen ödüllü yarışmalarla bu spor dalının gelişmesi teşvik edilmiştir (Türk Sözü, 28 Temmuz 1942; Görüşler, I. Teşrin 1942; Yeni Adana, 30 Haziran 1947).

Atletizm dalında gerçekleştirilen en önemli etkinlik ise ödüllü kır koşuları olmuştur. İlk kır koşusu 25 Ocak 1935 günü düzenlenirken ilerleyen yıllarda da düzenlenmeye devam edilmiştir (Yeni Adana, 4 Sonkanun 1935; Adana Halkevi, 1938, s. 52-53). Bunun yanı sıra Atatürk'ün Ankara'ya ilk gelişinin yıldönümü dolayısıyla *Atatürk Koşusu*, pazar günleri de kır gezintileri düzenlenmiştir.

Biniciliğin gelişmesi için 1935 Aralık ayında bir Atlı Spor Kulübü kurularak büyük bir ahır kiralanmış (Türk Sözü, 25 Kânunusani 1934; 10 Mayıs 1934; Seyhan, 1938, s. 160; BCA, 490.01.1125.106.3), avcılık, güreş ve voleybolun gelişmesi için de ödüllü yarışlar, sürekli avları ile turnuvalar gerçekleştirilmiştir (Yeni Adana, 5 Nisan 1937; Türk Sözü, 19 Şubat 1938; 11 Ağustos 1939; 23 İkincikanun 1941; Adana Halkevi, 1938, s. 21, 61). Dağcılık, boks ve disk/gülle atma gibi spor dalları ise fazla ilgi görmemiştir (Yeni Adana, 17 İlkânun 1934; Türk Sözü, 28 Birincikanun 1934).

Etkinlikler gerçekleştirilirken zaman zaman diğer şubelerle iş birliği yapılmıştır. Bu tür etkinliklere Köycülük Şubesi ile 28 Temmuz 1940 tarihinde Karayusuflu köyünde paraşütlü düşman kuvvetleri hakkında bilgi verilerek broşür dağıtılması, 24 Ağustos 1940 tarihinde de Karataş ile civarına düzenlenen gezi örnek olarak verilebilir (Türk Sözü, 14 Ağustos 1940; 18 Ağustos 1940; 25 Ağustos 1940).

4.5. İctimai Yardım Şubesi

Halkevinin sosyal yardım faaliyetlerini bu şube gerçekleştirmiştir. Yoksul ve muhtaç kadınlara, çocuklara, dullara, ihtiyarlara, hastalara ve öğrencilere tedavi, ilaç, kırtasiye, kalem, kitap, giyecek, yiyecek, yol parası, köylülere resmi işlemler, mahkûmlara da alfabe ve kırtasiye temini gibi hususlarda yardım etmiştir (Çanak, 2023, s. 252).

Muhtaç ve yoksul hastalara yönelik olarak öncelikle bir müracaat bürosu açmıştır (Yeni Adana, 23 Haziran 1933). Halkevinin muayenehanesi olmadığı için hastaların muayene ve tedavi masrafları karşılanmak suretiyle Memleket Hastanesi ile Hilal-i Ahmer Cemiyeti Dispanserinde yaptırılmıştır (Türk Sözü, 5 Kânunuevvel 1933; Yeni Adana, 5 Kânunuevvel 1933; Adana Halkevi, 1938, s. 18). 1937 yılında Belediye Parkı karşısına açılan muayenehaneyle birlikte hastalar burada muayene edilmeye başlanırken maddi durumu iyi olmayanların reçeteleri ise yaptırılmaya devam edilmiştir (Türk Sözü, 29 Nisan 1937; 21 Şubat 1939; Yeni Adana, 1 Mayıs 1937; Seyhan, 1938, s. 163). Ayrıca 1943 yılında Sıtma Enstitüsünde staj yapan doktorların görev yaptığı bir de poliklinik açılmıştır (Türk Sözü, 13 Mayıs 1949).

Sağlık konusunda toplumsal bilinci artırmak için Etibba Odası ile iş birliği yapılarak sağlık, sağlıklı yaşam ve zehirli gazlar konulu konferanslar düzenlenmiş, film gösterimleri gerçekleştirilmiş, sinema, gazino ve kahvehane gibi halkın yoğun olduğu yerler ile kaza ve köylerde dağıtılmak üzere broşür bastırılmış, levha yaptırılmış ve temizlik malzemesi dağıtılmıştır (Türk Sözü, 22 Mayıs 1935; Adana Halkevi, 1938, s. 26, 53; Seyhan, 1938, s. 163). Mevsimlik işçilere yönelik olarak da Etibba Odası, Kızılay ve Sıtma Mücadele Teşkilatı ile birlikte 4 Haziran 1936 günü Karşıyaka'da Bakımevi/Bakım Yurdu açılmıştır. Hastalar buraya gelerek ücretsiz olarak muayene olup ilaçlarını almışlardır (Türk Sözü, 13 Haziran 1936; Adana Halkevi, 1938, s. 53).

Yoksulların dilekçe ve ilmhühaberlerini yazan vilayete bağlı Halk İşleri Bürosu'nun 5 Ağustos 1939 günü kapatılması üzerine büronun işini yapma görevi de bu şubeye verilmiştir. Bunun üzerine Halkevi binasında *Halk İşleri Bürosu* adıyla bir büro açılmıştır (Yeni Adana, 3 İkincikanun 1939). Yetişkinlerin yanı sıra geleceğin teminatı olan çocuklarla da yakından ilgilenen şube, bilhassa muhtaç ve yoksul öğrencilerin okul ihtiyaçları, beslenme ve barınma gibi problemlerini çözmeye çalışmıştır. Bu durumdaki çocuklarla ilgilenen Himaye-i Etfal ile Maarif Cemiyeti'nin yapılan yardımlar yetersiz kaldığı gerekçesiyle 1933 yılında yardımları kesmesi üzerine İctimai Yardım Şubesi, Himaye-i Etfal ve Maarif Cemiyeti tarafından 25 Kasım 1933 günü Bakımevi adlı bir müessese açılmıştır. Halkevinin himayesinde, Himaye-i Etfal ile Maarif Cemiyetinin idaresindeki müessese, çocukların barınma, beslenme, giyim, kitap, kırtasiye gibi ihtiyaçlarını karşılamış zaman zaman da nakdi yardımda bulunmuştur (Yeni Adana, 26 Teşrinisani 1933; Türk Sözü, 4 Birincikanun 1934; Akgünler, 2 Şubat 1935; 6 Nisan 1935; Görüşler, 1 Haziran 1937; Adana Halkevi, 1938, s. 22). Okulların tatile girmesiyle faaliyetine ara veren müessese, bu süreçte ihtiyaç sahiplerine yardım etmiştir (Görüşler, 2.

Teşrin 1937; 2. Kanun 1938; Mart 1938; Şubat 1939; Adana Halkevi, 1938, s. 61-62; Çukurova, Ağustos 1946; Mart 1947).

Köycülük Şubesi ile iş birliği yapılarak malarya ve bulaşıcı hastalıklar konusunda köylüler aydınlatılmış, hasta olanlara muayene ve tedavi hususunda yardımcı olunmuş, refah seviyelerinin yükselmesi için de arıcılık konusunda bilgilendirilmiştir (Yeni Adana, 12 Haziran 1944). Mahkûmlara yönelik olarak da 1933-1939 yılları arasında cezaevindeki dershane ile okulun kitap ve kırtasiye ihtiyaçlarını karşılanmış, Kurslar Şubesi ile de iş birliği yapılarak konferanslar düzenlenmiştir (Adana Halkevi, 1938, s. 26).

Bütün faaliyetlerini kendisine ayrılan ödenek, kurum ve kuruluşlar ile hayırseverlerin yaptığı aynı ve nakdi yardımların yanı sıra yardım amaçlı düzenlediği balo, konser, piyango, temsil, parti, gardenparti ve sportif etkinliklerden elde ettiği gelirlerle yapan şubeye, Temsil Şubesi de zaman zaman şube yararına sahnelediği oyunlarla destek vermiştir (Görüşler, İkinci Teşrin 1944).¹⁶

4.6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi

Düzenlediği kurslar ve konferanslarla bireyleri daha nitelikli bireyler haline getirmeye çalışan şube, yetişkinlere yönelik olarak Türkçe, İngilizce, Fransızca, Almanca, fotoğrafçılık, inşaatçılık, boyacılık, sıvacılık, elektrikçilik, nalbantlık, dokumacılık, muhasebe ve defter tutma, çiftçilik, hesap, daktilo, ev idaresi, açıcılık, biçki dikiş, nakış, arıcılık keman, bağlama, mandolin, akordeon, halk türküleri ve resim kursu açmıştır. Sık sık açılan bu kursların yanı sıra büro komersiyal, motorlu vesait kullanma, konservecilik, hitabet, milli oyunlar, sahne bilgisi, klasik danslar, muaşeret, gazlardan korunma, makyaj ve arıcılık gibi nadiren açılan kurslar da olmuştur (Çanak, 2024b, s. 86). Bunlardan resim kursunda yapılan çalışmalar kurs sonunda açılan sergide sergilenirken arıcılık kursunu tamamlayanlara ise arı kovani hediye edilmiştir. Kursu başarıyla tamamlayanların başarı belgeleri ise kurs sonunda yapılan mezuniyet töreninde verilmiştir. Böylece açılacak kurslar için de insanlar bir nevi teşvik edilmiştir.

1933-1938 yılları arasında 4.797 kişinin yararlandığı 88 dershane ile kurs açan şube (Seyhan, 1938, s. 164), ikmale kalan ve ailesinin maddi durumu iyi olmayan öğrencilere yönelik olarak da matematik, Türkçe, edebiyat, felsefe, fen bilgisi, fizik, İngilizce, Fransızca ve Almanca kursları açılmıştır. Temmuz ayında başlayan bu kurslar, sınavların yapıldığı eylül ayına kadar sürmüştür.

Mahkûmlar için de Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır. Hatta kursiyerlerin defter, kitap ve kırtasiye gibi ihtiyaçları karşılandığı gibi kurulan kütüphaneye de okumalarını geliştirmeleri konusunda yardımcı olunmuştur. Cezaevinde açılacak olan okulda ders verecek mahkûmlar için de ders verme usullerinin ele alındığı bir kurs düzenlenmiştir (Akgünler, 9 Mayıs 1935).

¹⁶ Şube, 1939 Erzincan Depremi nedeniyle de 3 Ocak 1940 gününü yardım günü ilan ederek depremzedeler için yardım toplamıştır (Türk Sözü, 31 Kânunuevvel 1939; 4 Kânunusani 1940; Yeni Adana, 2 İkincikanun 1940).

Şube, faaliyetler gerçekleştirirken zaman zaman diğer şubelerle iş birliği yapmıştır. Örneğin Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi ile birlikte Türkçe konuşulmayan köylere geziler yaparak Türkçeye dair konferanslar vermiştir. Ayrıca Türkçe konuşulmayan yerlerde uygulanması planlanan programı deneme amacıyla Hadırlı köyünde kurs açılarak kursiyerlerin kırtasiye ihtiyaçları karşılanmıştır (Türk Sözü, 21 Sontesrin 1935).

Zaman zaman konferans da düzenleyen şube, 1933-1938 yılları arasında 100.000'den fazla kişinin katıldığı 775 konferans tertiplemiştir. Bu tür etkinlikler, Halkevinin yanı sıra şartların uygun olduğu sinema, gazino, kahvehane ve cezaevi gibi yerler ile Köycülük Şubesi ile iş birliği yapılarak köylerde de gerçekleştirilmiştir. Konferansların içeriğini ise Atatürk, Cumhuriyet, Kurtuluş Savaşı, 29 Ekim, 23 Nisan, 30 Ağustos başta olmak üzere Türk tarihi ve kültürü, harf devrimi, bulaşıcı hastalıklar, sanayileşme, ziraat, çiftçilik, ağaç bakımı, zehirli gazlar ile Yerli Malları Haftası gibi önemli haftalar oluşturmuştur (Seyhan, 1938, s. 164).

4.7. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi

Kütüphane ve neşriyat alanında faaliyet gösteren şube, bir taraftan insanların okuma ihtiyacını gidermesi için kütüphane kurarken, bir taraftan da kültürel değerleri gelecek nesillere aktarmak için kitap, broşür ile süreli yayın çıkarmıştır. Şube, öncelikle mülkiyeti Belediyeye ait olan Yağ Cami civarındaki kiraladığı bir binayı okuma odası ve kütüphane olarak 8 Temmuz 1933 günü hizmete açmıştır (Yeni Adana, 10 Temmuz 1933). Odaya gelenler Ankara ve İstanbul başta olmak üzere Adana'da çıkan gazeteleri, halkevi mecmualarını ve çeşitli konularda yazılmış eserleri okuma imkânına sahip olmuşlardır (Türk Sözü, 29 Eylül 1933).

Kütüphanenin 1933 yılında 1.493 olan eser sayısı, 1945 yılında 8.015'e ulaşmıştır. Yaşanan artıştan dolayı, 1940 yılının ilk günlerinden itibaren kitaplar konularına göre tasnif edilirken, 1940 Ekim'inde yeni Halkevi binasına taşınmasıyla birlikte daha rahat, modern ve işlevsel bir mekâna kavuşulmuştur. Bu durum okuyucu sayısına da olumlu yönde yansımıştır. Hatta kütüphane, artan hacmi ile gösterilen yoğun ilgiden dolayı daha büyük bir yere taşınmak zorunda kalırken sıcaklara karşı da vantilatör konularak mesai saatleri yeniden düzenlenmiştir (Türk Sözü, 9 Mart 1937; 10 Temmuz 1937; Adana Halkevi, 1938, s. 70).

Şube, 1941 yılında Baklalı, Büyükçıldırım, İncirlik, Kadıköyü, Misis, Yemişli, Yunusoğlu, Zeytinli köylerine birer kütüphane hediye ederken cezaevine de bir kütüphane kurmuştur (Görüşler, Eylül 1941). Kütüphane veya okuma odası açmakla yetinilmeyerek okumayı teşvik için 1946 Mart'ında bir de kitap gecesi düzenlenmiştir (Yeni Adana, 18 Mart 1946).

Neşriyat konusunda da dikkat çekici çalışmalar yapan şube, *Akgünler* (BCA, 490.01.842.331.1), *Görüşler*¹⁷ ve *Çukurova* (BCA, 490.01.902.524.1) adlı süreli yayınlar ile çeşitli kitap ve broşür yayınlamıştır. Ayrıca cumhuriyetin onuncu yıl kutlamaları

¹⁷ 1937-1946 yılları arasında olmak üzere 91 sayı yayınlanmıştır (Adana Halkevi, 1938, s. 64).

kapsamında Halkevinin çalışmalarını içeren bir broşür (Yeni Adana, 18 Teşrinievvel 1933) ile Cumhuriyetin on beşinci yıldönümü adına Görüşler dergisinin Ekim sayısını özel nüsha olarak hazırlamış (Yeni Adana, 31 Birinciteşrin 1938), 5 Ocak gününe dair bir broşür hazırlamak için de çalışmalar yapmıştır (Türk Sözü, 20 Birincikanun 1941). Şubenin çıkardığı tespit olunan kitaplar ile broşürler ise *23 Şubat, Cumhuriyet Bayramı Propaganda Broşürü, Adana Halkevi Broşürü, 12 Yılın Kültürü Broşürü 1923-1935, 1937 Yılı Karacaoğlan Gecesi Programı, Cirit Oyununun Kuralları, Seyhan Anıtları, 5 Kânunusani 1922, Motor Kurslarına Ait Notlar, Yunus Emre ve Ağıtlar I'dir* (Türk Sözü, 20 Kânunusani 1939; CHP 1939'da Halkevleri, 1939, s. 10; Adana Halkevi, 1938, s. 19; Seyhan, 1938, s. 164).

1935 yılında satın alınan sesli sinema makinesiyle sinema konusunda ciddi bir atılım yapan şube, bir taraftan Halkevinin düzenlediği etkinlikleri daha sonra izlettirmek üzere kaydederken bir taraftan da bölge ekonomisinin temelini oluşturan tarım ve hayvancılığa dair temin ettiği filmlerin gösterimini yapmıştır (Görüşler, Şubat 1941).

Gerçekleştirilen etkinlikler, Halkevi salonunun küçük olmasından dolayı birçok defa tekrarlanmak zorunda kalınınca etkinliklerden daha fazla kişinin yararlanması için şehrin muhtelif yerlerine konulmak üzere 1935 yılında iki tane hoparlör satın alınmış¹⁸, parti genel merkezinden de bir radyo talep edilmiştir. Müteakiben de 1936 yılından itibaren perşembe ve pazar akşamları hoparlörle neşriyate başlama kararı alınmıştır (Adana Halkevi, 1938, s. 27). Güzel Sanatlar Şubesi ile iş birliği yapılarak gerçekleştirilecek olan yayında konferanslar verileceği, halkın hoşuna gidecek milli ve hafif alafranga parçalar çalınacağı, Türk ve dünya kamuoyunu ilgilendiren haberlere yer verileceği, şiirler okunarak monologlar söyleneceği açıklanmıştır (Türk Sözü, 14 Sonkânun 1936; Yeni Adana, 24 Mart 1937; 14 Nisan 1937; Adana Halkevi, 1938, s. 62, 70). Hoparlör yayını, ilerleyen yıllarda genişletilerek devam etmiştir (Türk Sözü, 15 Mart 1942).¹⁹

4.8. Köycülük Şubesi

Köy ve köylü odaklı çalışmalar gerçekleştiren şube, düzenlediği gezilerle köylülere irşat ve tenvir etmeye çalışırken, örnek köy projesiyle de diğer köylere örnek olacak modern köyler oluşturmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusun dörtte üçünün kırsalda yaşadığı ve köylerin geri kalmışlığı şubeyi önemli kılmaktadır.²⁰ Köy gezileri, köylüler ile şehirlilerin birbirini tanımasına olumlu yönde katkıda bulunduğu için yakın köyler başta olmak üzere sık sık tekrarlanmıştır (Erdoğan, 2021, s. 230).²¹ Ziyaretler sırasında Halkevi tarafından köylülere yönelik olarak çıkarılan Akgünler gazetesinin okunup okunmadığı kontrol

¹⁸ Cezaevine konulan hoparlör sayesinde mahkûmlar da etkinliklerden yararlanmaya başlamıştır (Adana Halkevi, 1938, s. 27).

¹⁹ Belediye ve Halkevinin önü ile Atatürk Parkına da hoparlör konulmuştur (Türk Sözü, 5 Mayıs 1942).

²⁰ 1935 yılında yapılan nüfus sayımına bakıldığında 16.158.018 olan Türkiye nüfusunun 3.803.642'sinin şehirlerde, 12.355.376'sının ise köylerde yaşadığı görülmektedir. Buna göre nüfusun % 23.5'i şehirlerde, % 76.5'i ise köylerde. Ancak bu yapı her yerde aynı olmamıştır. Oranın en düşük olduğu şehirler % 14.2 ile İstanbul, % 51.9 ile İzmir olmuştur. En yüksek olduğu şehirler ise % 92.8 ile Ordu, % 92.4 ile Sinop olmuştur (1935 Genel Nüfus Sayımı, s. X-XI).

²¹ Şubenin köy gezileri mevsimsel faktörlerden dolayı ilkbahar ile sonbahar ayları arasında yoğunlaşmıştır (Akgünler, 5 Ocak 1935).

edilmiş, köylerin içme suyu ve ulaşım imkânları iyileştirilmeye çalışılmış, bulaşıcı hastalıklara dair bilgilendirme yapılarak hastalara muayene ve tedavi konusunda yardımcı olunmuş, ihtiyacı olan köylere okul ve okuma odası yaptırılmış, köy odaları ile okula kitap temin edilmiş, okul çağına gelen çocukların okuması konusunda telkinde bulunulmuş, kümesler ile ahırlar ıslah edilmiş, hayvan bakımı, zirai ve iktisadi konularla ilgili köylüler bilgilendirilerek arıcılık, dokumacılık, meyve yetiştiriciliği ve ağaçlandırma gibi konularda teşvikte bulunulmuştur. Bilhassa köylülerin maddi olarak kalkınmasına fayda sağlayacağı düşünülen arıcılık konusu öne çıkarılarak isteyenlere kovan dağıtılacağı açıklanmıştır. Şehirde uygun bir kovan bulunamaması üzerine bu konuda bilgili üyelere örnek bir kovan hazırlatılmıştır. Hatta Kurslar Şubesi ile de iş birliği yapılarak arıcılık kursu açılmıştır (Türk Sözü, 28 Ağustos 1936). Bunun dışında köylülerin dilekçelerini yazarak resmi kurumlardaki işlerini takip etmek için 1933 Ekim’inde *Müracaat Bürosu* adıyla bir büro açılmıştır (Türk Sözü, 6 Haziran 1933; 9 Teşrinisani 1933).

Geziler sonucunda köylere yönelik olarak bir kalkınma programı hazırlanmıştır. Program uyarınca numune köy adıyla imar açısından planlı, ekonomik kalkınma noktasında arıcılığın öne çıkarıldığı köyler kurulmasına karar verilmiştir. Böylece modern bir köy tipi oluşturulmaya çalışılmıştır. İlk numune köy ise Yüreğir’deki köyler için Mihmandar olmuştur. Müteakiben köyün ihtiyaçları belirlenerek köy odası ile okulun inşası için gerekli olan arazi tespit edilerek 1936 yılındaki Toprak Bayramı kapsamında ağaçlandırılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle Tarım Okuluna gidilerek hazırlanmış olan fidanlar alınmış ve bir tarım uzmanı eşliğinde Mihmandar’a gidilerek ağaçlandırmanın faydası ve öneminden bahsedilen konuşmalardan sonra da dikilmiştir (Akgünler, 1 Nisan 1936; Adana Halkevi, 1938, s. 55). Numune köy sayısı ilerleyen yıllarda artmış olup 1937 yılında önce Zeytinli ve İncirlik, daha sonra da Bahşışli, Kurttepe ve Köprüköyü numune köy olarak belirlenmiştir (Akgünler, 5 Ocak 1935).

Köylere yönelik düzenlenen gezilere diğer şubeler de zaman zaman destek vermiştir. Örneğin Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi konferanslar vermiş, Spor Şubesi yarışmalar düzenlemiş, Temsil Şubesi oyunlar sahnelemiş, Sosyal Yardım Şubesi hastalıklar konusunda köylüleri bilgilendirmiş, Müze ve Sergi Şubesi köylerin bakıma ihtiyacı olan yerlerini tamir etmiş, Neşriyat Şubesi ise Akgünler gazetesini yayınlayarak köylere ulaşmasını sağlamıştır.

4.9. Müze ve Sergi Şubesi

Müze ve sergi alanında çalışmalar yürüten şube, bölgedeki arkeoloji çalışmalarını inceleyerek elde ettiği bilgileri yerel basında yayınlamış, vilayette bulunan cami, medrese, mescit, han, hamam ve türbe gibi eski eserleri incelemiş, yerlerinde muhafazası mümkün olanların muhafaza altına alırken taşınması mümkün olanları müzeye nakletmiş, müzede etnografya bölümü oluşturmuş, Tepebağ’da kazı yaptırmış, Müze idaresinin katkısıyla Çukurova’daki höyük ve anıtların haritasını çıkarmış, höyüklerden çıkan eşyalar ile anıtları açtığı sergilerde teşhir etmiş, Tarsus, Misis, Cerablus, Birecik, Ceyhan ile Gaziantep’ten

çıkarılan veya bulunan eserlerin müzeye naklini sağlamıştır (Adana Halkevi, 1938, s. 19-72, Çanak, 2024a, s. 109-123).

Şehirdeki tarihi eserleri yok olmadan kayıt altına alarak bir albüm meydana getirmek isteyen şube, öncelikle eski eserleri tespit ederek işe başlamıştır. Müteakiben de bunları tek tek fotoğraflayarak kitabelerini kopyalamıştır. Fotoğrafla işleminin sona ermesiyle birlikte eserler hakkında malumat toplanmıştır (Adana Halkevi, 1938, s. 65). Ayrıca eski eserlerin muhafazası için kırsalda yaşayanlara telkinde bulunarak tarihi kıymeti olan mezar taşlarının müzeye naklini sağladığı gibi önemli tarihi yerleşim yerlerini de ziyaret ederek incelemelerde bulunmuştur (Türk Sözü, 10 Nisan 1942).

Şubenin çalışmaları eski eserlerle sınırlı kalmamıştır. Nitekim şube üyesi olan Adana Müze Müdürü Ali Rıza Yalman Yalgın aşiretler arasında etütler yapmış, Çukurova mücahitlerinin yaptırılması planlanan büstleri ile Milli Mücadele'ye dair hatıralarının birlikte sergileneceği bir müze açmak istemiştir. Fakat bu düşüncenin fiiliyata döküldüğüne dair bir bilgi yoktur. Bununla birlikte İngiliz Kültür Heyeti Başkanı Mr. Billovs'un 16 Mart 1950 günü Halkevine yaptığı ziyaret sırasında Atatürk'e ait hatıraların bulunduğu müzeyi gezerek Albay Halil Nuri Yurdakul'un hatıra defterine düşüncelerini yazmasından Atatürk'e dair bir müze oluşturulduğu anlaşılmaktadır (Türk Sözü, 17 Mart 1950).

Zaman zaman sergi de düzenleyen şube, ilk olarak 1935 yılında yerli mamul ve zirai mahsul sergisi düzenlemek istemiştir. Ancak bütçesi uygun olmadığı için 1936 yılına ertelemiştir. Bunun yanı sıra 1935 yılında Köycülük Şubesi ile birlikte dağ ve ova köylerinde yapılacak etnografik tetkikat sonunda bir sergi açacağını açıklamışsa da serginin açıldığına dair basına yansıyan bir haber olmamıştır. Müteakiben düzenlenen ilk sergi, Güzel Sanatlar Şubesi ile iş birliği yapılarak gerçekleştirilen 1936 Haziranındaki amatörler resim sergisi olmuştur. Ayrıca eski eserler, fotoğraf, karikatür, resim, etnografya, el işleri, Türkçe neşriyat ve sanayi konulu birçok sergi açılmıştır (Görüşler, Haziran 1941).

Şubenin adının 1940 yılında *Tarih ve Müze* olarak değişmesiyle birlikte faaliyet alanı da değişmiştir. Değişimle birlikte ilkçağdan başlamak üzere Adana tarihini yazmak üzere harekete geçilmiştir. Bu doğrultuda şark ve garp kaynakları taranarak Çukurova'ya dair bilgiler toplanmış, Adana Müzesi'ndeki kadı sicilleri ile Milli Mücadele'ye dair hatıraların tasnifi yapıldıktan sonra da on beş profesör ve doçente teklif mektubu yazılmıştır (Görüşler, Şubat 1946). Ancak eserin kaleme alındığına dair herhangi bir bilgiye tesadüf edilmemiştir.

5. ADANA HALKEVİ'NİN KAPANIŞI

İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan siyasal hayattaki gelişmeler ile halkevlerine yönelik eleştiriler bu müesseselerin sonunu getirmiştir. Halkevlerine yönelik eleştiriler büyük ölçüde hükümet tarafından finanse edilmeleri ile kurullarının Cumhuriyet Halk Parti üyelerinden oluşturulmasından kaynaklanmıştır. Bunun üzerine halkevlerinin bağımsız bir müesseseye dönüştürülmesi fikri gündeme gelmişse de fiiliyata geçirilmemiştir. Bu süreçte Adana Halkevi, kendi imkânlarıyla varlığını devam ettirmeye çalışmıştır. Hatta 1947 yılında bir aile lokantası açmış (Türk Sözü, 25 Nisan 1947), sinema ve gazinosunu kendi

işletmeye başlamış (Türk Sözü, 8 Aralık 1949), bahçesinde bulunan yapıyı da kiraya vermek üzere harekete geçmiştir. Fakat DP'nin iktidara gelmesi üzerine Manisa Milletvekili Refik Şevket İnce ve arkadaşlarının verdiği halkevlerinin kapatılmalarına yönelik kanun teklifinin 8 Ağustos 1951 günü kabul edilmesiyle birlikte kapatılmalarına karar verilmiştir. Kanunun yürürlüğe girmesi üzerine de halkevlerinin eşyalarının sayımı yapılarak değerleri tespit edilmiştir (Türk Sözü, 23 Ağustos 1951). Bu esnada gündeme gelen en önemli sorunlardan birisi halkevlerinin binalarının akıbeti meselesi olmuştur. Sağlık Bakanlığı vilayetlere gönderdiği bir yazıyla binalardan sağlık müessesesi olarak istifade edilmesinin düşünüldüğü belirterek yerleşim yerlerinin durumlarını gösterir basit bir kroki ile şehre göre vaziyet planlarının çizilerek gönderilmesini istemiştir. Bakanlığın yazısı üzerine Adana Veremle Savaş Derneği, Adana Halkevi binasının kendilerine verilmesini talep etmiştir. Bir taraftan da Bakanlığın yazısı üzerine gerekli çizimler yapılarak Ankara'ya gönderilmiştir. Bu sırada yerel basında yer alan bir haberde binanın İsmet İnönü Kız Enstitüsü'ne verilmesinin kararlaştırıldığı belirtilmiştir (Türk Sözü, 8 Eylül 1951; 28 Eylül 1951). Belediye Meclisi ise binanın Belediyeye verilmesi için teşebbüse geçmeği kararlaştırmıştır (Türk Sözü, 25 Ekim 1951). Hatta bu günlerde İstanbul Üniversitesi Arkeoloji profesörü Dr. Bossert'in binanın modern bir müze olabileceğini söylediği iddia edilmiş, basın da bu düşüncüyü desteklemiştir (Türk Sözü, 26 Ekim 1951). Adana Müze Müdürü Naci Kum da Türk Sözü Gazetesi'nin 28 Ekim 1951 tarihli sayısındaki *Adana Halkevi En İyi Bölge Müzesi Olabilir* başlıklı yazısında kanunun çıkmasını müteakiben Milli Eğitim Müdürlüğü'ne yazdığı 24 Ağustos 1951 tarihli yazı ile Adana Halkevinin bölge müzesi olarak tahsisini teklif ettiğini dile getirmiştir (Türk Sözü, 28 Ekim 1951). Binanın Belediyeye verilmesini temin için bir heyetin kasım ayında Ankara'ya gitmesiyle birlikte binanın akıbeti belli olmaya başlamıştır. Heyetin temasları neticesinde konu vilayete sorulmuş, vilayetin de olumlu cevap vermesi üzerine önce hazineye devredilmiş, hazine de Belediyeye kiralamıştır. Kiraya dâhil olmayan kışlık sinema salonu ise sosyal ve kültürel işlerde kullanılmak üzere 1953 yılında Öğretmenler Derneğine tahsis edilmiştir (BCA, 030.18.01.132.34.12).

6. SONUÇ

Halkevleri, Cumhuriyet idaresinin hayata geçirdiği önemli kalkınma projelerinden biridir. Ülkenin dört bir yanında açılan bu müesseseler, yeni Türk alfabesini öğretmek için okuma-yazma kursları açmış, meslek edindirme kursları düzenlemiş, kütüphaneler kurmuş, gerçekleştirdikleri sosyal yardım faaliyetleriyle yoksul ve muhtaç durumdaki kişilere yardım etmiştir. Hatta köyleri de bu sürece dâhil ederek toplumsal birlik ve beraberliğe katkıda bulunmuşlardır. Bu faaliyetlerini ise bünyelerinde tesis ettikleri dokuz şube aracılığıyla yapmışlardır. Bir yerde halkevi açılabilmesi için ilk etapta üç şube yeterliyken Adana Halkevi dokuz şubesiyle faaliyete geçmiştir. Bunlardan Dil-Edebiyat-Tarih Şubesi derleme faaliyetinde bulunmuş, Akgünler, Çukurova ve Görüşler adlı üç dergi çıkarmış, çok sayıda broşür ve kitap yayınlamış, önemli tarihi günlerde kutlamalar, edebi ve tarihi şahsiyetler için de anma törenleri düzenlemiştir.

Güzel Sanatlar Şubesi müzik, kurs, sergi, konferans ve film gösterimi gibi etkinlikler gerçekleştirmiştir. Tiyatro sevgisini ve zevkini aşlamaya çalışan Temsil Şubesi mesajlarını sahnelediği oyunlarla vermiş, hatta oyunlarını kazalarda ve köylerde de sahnelemiştir. Spor Şubesi nesillerin sağlıklı şekilde yetişmesi için tenis, cirit, bisiklet, yüzme, futbol, dağcılık, atlı sporlar, atıcılık, avcılık, atletizm, voleybol, atletizm ve güreş gibi dallarda etkinlikler düzenlemiş, beden eğitimi konusunda halkı bilgilendirmek için konferanslar düzenleyip ücretsiz spor filmleri göstermiştir. Sosyal Yardım Şubesi yoksul ve muhtaç kadınlar, çocuklar, dullar, yaşlılar, hastalar, öğrenciler, mevsimlik işçiler ile mahkûmlara yönelik yardım amaçlı faaliyetler düzenlemiş, sağlıkla ilgili konferanslar gerçekleştirmiş ve film gösterimleri yapmıştır.

Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi yetişkinlere yönelik olarak Türkçe okuma-yazma ve meslek edindirme kursları, mahkûmlara yönelik olarak Türkçe okuma-yazma kursları, ikmale kalan ve maddi durumu iyi olmayan öğrencilere yönelik olarak Türkçe, matematik, fizik, fen bilgisi, felsefe, İngilizce, Fransızca ve Almanca kursları açmış, düzenlediği konferanslarla da kamuoyunu bilinçlendirmeye gayret etmiştir. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılması için gazete, dergi, kitap ve broşürler yayınlamış, okumaya teşvik etmek için kütüphaneler kurmuştur. Köylere ve köylülere yönelik faaliyetler gerçekleştiren Köycülük Şubesi ise bir taraftan köylülere bilinçlendirmek için çalışırken, bir taraftan da köyleri daha sağlıklı ve yaşanabilir yerler haline getirmek için örnek köy projesi başlatmıştır. Proje kapsamında diğer köyler tarafından örnek alınması için modern köyler yaratmıştır. Ayrıca köylere yönelik ziyaretler sırasında sağlık, eğitim, çevre bilinci ve hayvan bakımı gibi konularda köylüler bilgilendirerek sorunları çözmeye çalışmıştır. Müze ve Sergi Şubesi ise vilayetteki tarihi eserlerin kayıt altına alınmasını, korunmasını ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamanın yanı sıra zaman zaman da sergi açmıştır.

Adana Halkevi, gerçekleştirdiği faaliyetlerin yanı sıra döneminin en modern yapısı olan binasıyla da kendinden söz ettirmiştir. Nitekim konumu ve fiziki özellikleriyle dikkat çeken bina, şehrin sosyal, kültürel ve sanatsal faaliyetlerinin adeta merkezi haline gelmiştir. Fakat İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda yaşanan çok partili hayata geçişle birlikte başlayan halkevlerine yönelik eleştiriler Adana Halkevi'ni de etkilemiştir. Adana Halkevi bu süreçte kendi imkânlarıyla varlığını sürdürmeye çalışmışsa da halkevlerinin kapatılmasına yönelik alınan karar uyarınca faaliyetlerini sonlandırmak zorunda kalmıştır. Fakat gerçekleştirdiği faaliyetlerle Cumhuriyet değerlerinin benimsetilmesi doğrultusunda çalışarak, hedeflenen toplumsal dönüşüm sürecine ciddi katkı vermiştir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makalenin tamamı yazar tarafından kaleme alınmıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

Arşivler

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA):

030.18.01.132.34.12.

490.01.318.130.7.

490.01.318.1309.

490.01.842.331.1.1.

490.01.902.524.1.

490.01.1125.106.3.

Süreli Yayınlar

Akgünler (1935-1936).

Çukurova (1946-1947).

Görüşler (1937-1944).

Türk Sözü (1931-1950).

Yeni Adana (1933-1949).

Araştırma, İnceleme ve Telif Eserler

(1932). *CHF Halkevleri Talimatnamesi*. Ankara: Hâkimiyeti Milliye Matbaası.

(1934). *Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası*. Ankara: Ulus Basımevi.

(1935). *Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası*. Ankara: Ulus Basımevi.

(1935). *Cirit Oyununun Kuralları*. Adana.

(1936). *103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı 1932-1935*. Ankara.

(1936). *Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası*. Ankara: Ulus Basımevi.

(1938). *1937 Yıldönümü Broşürü Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı?*. Ankara: Ulus Basımevi.

(1938). *Seyhan*, İstanbul: Tan Matbaası.

(1938). *Adana Halkevi*. Adana: Türk Sözü Basımevi.

(1939). *CHP 1939'da Halkevleri*. Ankara: Recep Ulusoğlu Basımevi.

(2010). *TBMM Albümü (1920-2010) I* (1920-1950). Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayını.

Althusser, L. (2019). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, (Çev. Alp Tümertekin), İstanbul: İthaki Yayınları.

Başar, A. H. (1981). *Atatürk'le Üç Ay ve 1930'dan Sonra Türkiye*. Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi.

Bozkurt Çanak, H. (2020). Adana Halkevi Spor Şubesi ve Faaliyetleri (1933-1951). *Sosyal ve Beşeri Bilimlerde Teori ve Araştırmalar II*, Ankara: Gece Kitaplığı, s.19-36.

_____. (2021). Adana Halkevi Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi ve Faaliyetleri (1933-1951). *Sosyal ve Beşeri Bilimlerde Araştırma ve Değerlendirmeler-IV*, Ankara: Gece Kitaplığı, s.75-92.

Çanak, E. (2016). Atatürk'ün Yurt Gezilerine Bir Örnek: 1930-1931 Gezisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.24, s.128-178.

_____. (2022). Adana Halkevi Temsil Şubesi ve Faaliyetleri (1933-1951). *Sosyal & Beşeri Bilimlerde Araştırma ve Değerlendirmeler-II*, Ankara: Gece Kitaplığı, s.215-229.

_____. (2023). Adana Halkevi İçtimai Yardım Şubesi ve Faaliyetleri (1933-1951). *Sosyal & Beşeri Bilimlerde Araştırma ve Değerlendirmeler-II*, Ankara: Gece Kitaplığı, s.249-265.

_____. (2024a). Adana Halkevi Müze ve Sergi Şubesi (1933-1951). *Atatürk İlkeleri Cumhuriyet tarihi Alanında Araştırmalar ve Değerlendirmeler*, Ankara: Gece Kitaplığı, s.109-123.

_____. (2024b). Adana Halkevi Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi (1933-1951). *Sosyal ve Beşeri Bilimlerde Güncel Araştırmalar-2024*, Lyon: Livre de Lyon, s.83-102.

- Çeçen, A. (1990). *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Erdoğan, C. (2021). Adana Halkevi Köycülük Şubesi ve Faaliyetleri. *Atatürk Yolu Dergisi*, S.69, s.224-241.
- Hasar, V. (2020). Ulusal Basında Türk Ocaklarının Kapanmasının Yansımaları (1931 Yılı). *Tarih Yolunda Bir Ömür Prof. Dr. Hale Şıvgın'a Armağan*, (Ed. Nejla Günay), Ankara: Gazi Kitapevi, s.619-648.
- _____. (2024). Ankara Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1938). *Gazi Akademik Bakış*, C.17, S.34, s.151-172.
- Güneş, G. (2005). Mustafa Kemal Atatürk'ün Aydın Seyahatleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S.61, s.119-142.
- Malkoç, E. (2009). *Devrimin Kültür Fidanlığı Halkevleri ve Kadıköy Halkevi*. İstanbul: Derlem Yayınları.
- Nevzat Celal. (1932.01.27). Halkevleri Adana Gençliği. *Türk Sözü*: 1.
- Okyar, O., Seyitdanlıoğlu, M. (1999). *Fethi Okyar'ın Anıları (Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Ortaç, Z. (1937). Türk Maarif Cemiyetinin Doğuşu. *Görüşler*, S.3, s.1-2.
- Özacun, O. (1996). Halkevlerinin Dramı. *Kebikeç II*, S.3, s.91-92.
- Sanver, Ö. (1938). Kahvelerde Yurt Konuşmaları. *Görüşler*, S.10, s.27-30.
- Sarınay, Y. (2005). *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları 1912-1931*, İstanbul.
- Soyak, H. R. (2005). *Atatürk'ten Hatıralar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- TCBİGD. (1937). *1935 Genel Nüfus Sayımı*, İstanbul.
- Tekerek, N. (2005). Halkevleri (1932-1951), Temsil Şubeleri ve Bir Örnek: Adana Halkevi Temsil Şubesi. *Erdem*, C.15, S.43, s.15-26.
- Yeşilkaya, N. G. (2009). Halkevleri. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*. C.2. İstanbul: İletişim Yayınları, s.113-118.
- Turan, Ş. (1996). *Türk Devrim Tarihi*, 3. Kitap İkinci Bölüm: *Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

EKLER

Şekil 1: Adana Halkevi'nin İlk Binası

Kaynak: *Türk Sözü Gazetesi* (24 Şubat 1933)

Şekil 2: Adana Halkevi'nin İkinci Binası

Kaynak: <https://www.facebook.com/puduhepaturr/posts/adana-halkevi-binasi-adana-halkevi/> Erişim tarihi: 17.09.2025.